

Harasztiné Bata Zsuzsanna, ny. óvodapedagógus
Budapest

GYERMEK / KOR /KÉP

Kétnapos konferencia a Budapesti Történeti Vármúzeumban

Lehet -e 600-800 évet vagy még többet gondolatban, térben, időben visszamenni a Múltba?
Lehet! A Budai Királyi Vár márványlépcsőin eljut a látogató kisebb- nagyobb termekbe, a pincébe is, ahol a gótikus teremből remekül lehet látni a Dunát a Gellérthegyet, a lefelé vezető mészkőlépcsők már a kertkapcsolatos közeli toronyhoz, annak börtönéhez visznek, ahol Hunyadi László raboskodott. A látogató felfedező útra indulhat, fényképezheti a vörösmárvány faragványokat a folyosókon, a reneszánsz csipkéket márványból, a kandalló íveket, az ajtódíszeket, a márványba foglalt címereket, lilios és tölgyfalevelesindákkal. Micsoda gazdag múlt, ám csak törmelékében, kis darabkákban. A Vár 1226 után sok viszontagságot élt meg és vészelt át IV. Bélától, Zsigmond királyon, Hunyadi Mátyáson át napjainkig.

A kétnapos konferencia egyben lezárt egy időszakot, mely 2016. októbertől közepétől 2017. febr.19-ig tartott, melyben emberközelben láthatóvá vált a történelem, a magántörténelem gyermekportrék által. Fejedelmek, politikusok, hadvezérek, püspökök, jeles arisztokraták családi galériájában képgyűjteményében láthatjuk a családfát, a családtagokat, a gyermekeket reprezentatív környezetben, öltözetben, helyzetben, helyzetüket fölerősítő attribútumokkal. Valamikor ők is voltak gyermekek, de sorsuk akár születésükkor vagy pár éves korban eldőlt.

Magyarországon a 17.században főnemesi familiák örökítették meg gyermekeik arcmását, néha irreális öltözetben, harci díszben karddal, vagy papi reverendában kétévesen mintegy kivetítve, hogy biztos papi pályára megy majd, ha felnőtt a gyermek. Ezek a kis emberek, gyermekek együttérzést váltanak ki a nézőből, hisz ártatlanok, kedvesek, játékra születtek, de szüleik környezetük szigora út át a képeken: *nagy feladatok várnak a főúri gyermekekre.*

A kiállításon láthatjuk az 1745 körül készült Gottfried B.Gözművét II. Józsefről, nemesi öltözetben, trónörökösi jelvényekkel. Több képen is látható a gyermek II. József, a majdani király, aki nem volt hajlandó a magyar koronával megkoronáztatni magát. Most mi nézők, ezeken a gyermek ábrázolásokon, rézkarcon érezzük, hogy Gőz mester képe politikai üzenetet hordoz.

Csodagyermekként ábrázolják a 12 éves Jézust reneszánsz képeken, és csodagyermek a kiválasztottságra született Liszt Ferenc is, kinek apja szervezi a koncert utakat és tehetséges, sikeres óriási Mozart reinkarnációról beszélnek, ha őt hallják.Égre néző nagy szemű isteni inspirációt sejtetnek.Halász István litográfiája 1873-ból származik.

A számtalan előadás egyikén a szimbólumtól a valóságig jutunk, az ülő gyermeket látjuk karosszékben trónon, Ikeá-s széken. Etetőszéken arany viaszos vászon háttérrel, követelőzően a 20.-21 századi elkényeztetett és ugyanakkor magára hagyott kiskirály típusú gyermeket, ahogy jól tápláltan, de követelőzve mondja: Éhes vagyok!
Amikor az ikonon megjelenik a szék, az a bölcsesség trónusát jelezi.-mondja tárlat vezetésnél az előadó.

Madonna a gyermekkel ül a trónuson. A gyermek valójában a Logosz az Igéret, az isteni lét megtestesítője. A megváltás ígérletét szimbolizáló gyermek-jelképből valós gyermek lett az évszázadok folyamán. A szék a későbbiek során tárgy, díszlet, mely mellett áll, kapaszkodik a gyermek, lábánál a korai gyermekkor játéka, pl. macskó, eger, nyúlfi vagy nyúlleány, labda és az álló 12 év körüli ifj. Pacher Béla -fiúportré mögött magasabban már a jövőt kutató, jelző játékszerek, a vonat, a vitorlás, mely az elvágyódást, a nagy utazásokat jelenti. A megfestett gyermekek azonban a felnőttek kicsiny másai.

A dekoráció is a felnőtt világot idézi, hisz nem magától került oda mintegy díszletként egy játékbaba vagy négerbaba, kis filcfigura.

A **Kislány görög vázával** kapcsán a mögöttes tartalmat véljük felfedezni. Művészettörténeti párhuzamokat észlelünk. Érdekesség, hogy az 1934-ből a kiállítási anyagon látható kis filc figura hirtelen felemelkedik a tárlatvezetésen a magasba. A látogatók között jelen volt a kép tulajdonosa azzal az apró barna filc nyúllal, mely a festményen szerepel. Derűtség kísérte bejelentkezését.

Fényképes sokszorosított képeslapokat látunk, a professzionális és amatőr fotósok képein jellegzetes gyermekarc, mozdulatok. Meztelenség vagy jólöltözöttség jelenik meg. Kettős portrékon az azonos színű mintázatú ruhák, öltözékek. Hármasképrén fiú - lány testvéreknél is sok az azonososság. Az amatőr kevesebb eszközt használ, de életszerűbb, - levelező lapként is megvásárolhatók ezek a képek. Szöveget lehet rá írni. A fotózott gyermek ül, áll, mellette játékkutyája, babája, játékmaci. Érzelem és érzelmesség sugárzik a képről. Néha a giccs határát súrolják.

Jólét, szeretet, játékosság az üzenete. Az a jó felvétel, melyen megvan a kapcsolatteremtés lehetősége fotós és modellje között, ritka kincs az olyan, hogy a gyermek a lencsébe mosolyog. A hivatásosnak ilyenkor sok eszközt kell bevetnie. Nincs meg az érzelmi kapocs a gyermekkel.

Az **identitás tudat lánytestvéreknél** gyakran elvész, azonos a frizurájuk, a hajfonatuk, a csipke nyakban, kézelőn, egymás kezét és fogják vállukat ölelik. Mereven ülnek a fotós előtt. A fiú és leánygyermeket másképpen nevelték az 1850-es években, hisz taníttatásuk is másképp folyt, jövőjük korán eldőlt, **a fiúknak agyi képességek fejlesztése** volt a fontos, a lányoknál az otthonteremtés és a gyermekneveléshez való hajlandóság, a **szív erősítése** volt az elsődleges feladat.

1800-as évek végén majd a századfordulón művésztelepen élő festőházaspárok, családok éltek Gödöllőn, ahol családi légkörben folyt a nevelés, tanítás, együtt zenélés, együtt játszás. Innen kikerülő felnövő gyermekek ezt a példát vitték tovább, visszaemlékezve a festőapa (Juhász Árpád 1863-1914) néprajzi gyűjtőútjaira, a népviseletbe öltöztetett babákra, fa gyermekjátékokra, rajzokra, grafikákra, sajátkezűleg készített társasjátékokra, illusztrált mesékre, gyerekszoba képanyagára, a **pozitív szemléletű családevelésre**.

Ugyancsak itt Gödöllőn sok anya -gyermek témájú festmény készült vagy gyermekportré virágokkal, megvalósítva a célt, hogy természeti lényként a természettel való kapcsolatot, gyermeki lelkiületet őrizze és bontakoztassa majd ki a modell. Fantáziadús rajzok készültek az alkotók keze nyomán, ahol az életet formálták nevelési kísérletként.

Mindebből látunk itt a tárlaton is komoly anyagot.

A múlt század fordulóján megjelent a **gyermekábrázolásban a koldus, a csavargó típus, az elhanyagolt, a kéregető gyermek**. Akkoriban a könyörületeség, a charitas volt ennek a megoldója, később állami feladattá vált a gyermekvédelem, a liga és otthonok fogadták be ezeket a szájalomra méltó leginkább **mezítlábas gyermekeket**. Problémaérzékenységet igényel, mert a **szegénység lehet**

romantikus, idealizált, de valójában nehezen elviselhető. Tudjuk, az iparosítás, az urbanizáció velejárója volt itt és külföldön is.

A **gyermekfenyítés** is megjelenik a képeken a 18. századtól az ostorral vagy bottal verés formájában. Intelmeket a Bibliai Salomoni Példabeszédekből lehet olvasni, hogy mi az, ami a gyermeket megkísértheti, s csak veréssel lehet büntetni, nevelni.

A **gyermekmunka** a 19. századvégi **otfókon** látható, ahogy gyárban, bányában spontán módon segítenek. A **20. sz. gyermekvédelmi kérdése**, hogy lehet-e gyermeket alkalmazni boltokban, utcán, kisiparban, cséplésnél, szüreten. A paraszti életformában természetes volt, hogy a gyermek ott van a mezőn, réten juhokat legeltet, libát őriz. Etnográfusok kutatták sorsukat, mert születésük révén jövődjük szinte ki volt jelölve.

Szőnyi István képei is itt vannak a tárlaton, életének nagy fordulata az Árkádiai nagybányai festészet után a Zebegénybe való költözés, házasság, s a két gyermek születése, a korábbi mitizált világot **a való élet** váltja fel a **családi eseményekkel, a gyermekeinek megörökítésével** visszavonultságában.

Ferenczy Károly, Csók István saját gyermekéről készített sorozatot mintegy végig kísérve az **életszakaszokat, ugyan így Szőnyi is, Bernáth Aurél is.**

A **20.sz.-ban szertefoszlottak a gyermeknek tulajdonított isteni sajátosságok**, a mítosz köddé vált. Maradt a fiziológiai, pszichológiai szempont, a gyermekkor-történet mindenképp forrásként szerepel függetlenül műfajától, alkotás technikájától, keletkezési idejétől, gazdasági értékétől.

Az intelligens csecsemőtől a gyermeki fejlődésen át a fokozatos érést a belátáson alapuló tanulással, beszervezhetőséggel **elveszíti szinte saját arcát**, de közben ingerek érik tapasztal, megfelelő tréning, erőfeszítés nélkül alapvető képességekre tesz szert, sikerhez vezet ez az út. A kutatás keresi a választ, hogy a felnőtt társadalom milyen mintát mutat a gyermeknek. Mi az, amit aztán átvesz a gyermek a felnőttől, de ha hiányt szenved meglátszik majd képességein.

A **kiállításon láthatók gyermekrajzok is**, melyek árulkodnak értelmezésről, érzelmekről, és ezek olyan jegyek, melyek tükröt tartanak fejlődésükről. A rajzok szólnak arról, hogy a gyermek komplexen látja a világot, reprezentál vele valamit, belső világát vetíti ki, ösztönösen. Nem mondhatjuk, hogy nincs értelme a vonásoknak, a vonalaknak, színeknek, ezek mind érzelmi tükröződések. Nem mondhatjuk, hogy érthetetlen, éretlen, fejletlen a rajz, minden üzen valamit, az üres papír is. Emléknymot, élményt, múltbéli személyes emléket rekonstruál alkotás közben az alkotó gyermek.

A gyermekalkotások álombéli világot képesek megfogalmazni, boldog illúzióval teli kort idézve.

A néző meditálhat, mivel tesszük élhetővé a gyermekek számára a világot és mivel romboljuk le szépre vágyódásukat, a kiegyensúlyozottságra, biztonságra vágyakozásukat.

Minden felnőtt hordoz emléknymot, konkrét személyes múltbéli élményt, az alkotó felnőtt a festő, a fotós is. Előfordul, hogy az alkotásban rekonstruálja azt, de rejtélyes, félelmet keltve, szimbolikus erővel. Óvatosan álljunk meg ilyenkor egy kép előtt!

A tárlaton ablakra feszített fehér vásznon kék -fekete betűkkel, olvasható: **gyermek, gyerekecske, gyerek, gyermekecske, gyerkóc, apródgyermek. Kicsi, kisdud, gyermekember, rajkó, klapac, család, isten áldása, magzat, csemete, ifjanc, lurkó, kölyök, kölyök, poronty, pulya, purdó,**

apróság, utód,csöppség, sarj, gyerkőcbaba, emberpalánta, csimota, maradék, ivadék, leszármazott, írmag, kicsike, férfigyermek, leányka, cinkácska, srác, ifjú, serdülő, kamasz, fiatal,suhanc, tinédzser, siheder, pelyhesállú tini, ifjonc, nebuló, zsenge, tizenéves, növésben lévő kölyök.

Milyen az élet útja egy újszülöttnak mire felnő? Hova születik milyen rendeltetéssel, milyen génekkel, üzenetekkel.Készül-e róla fénykép, netán rajz, olajkép?

Lesz a 21. században erre igény? Lesz e lenyomata a családban felnövő generációknak, ismétli-e magát a történelem, azaz lesz-e utcagyerek, lesz-e válási árva, állami gondozott, korai munkára fogott gyermekember ?Hamarosan tanúi leszünk ennek.A fényképen már nem labda, nyuszi, vonat vitorlás lesz mellettük mögöttük, hanem komputer, okostelefon, nyomogatósintelligens számológép.És figyeljünk nagyon rájuk, mert ezekkel a tárgyakkal egyedül maradnak. Illetve ketten maradnak: a gyermek és a komputer.

A kiállítás anyaga ismét látható júniusban Balatonfüreden a Vaszary villában.A most bezárt kiállítást Budapesten 35 ezren nézték meg.